

ЗА СОЦИАЛНИЯ ВЪПРОСЪ

Когато работникът, напрѣгайки сили въ работа, си спомни за радоститѣ и благата, които животътъ дава може да даде и отъ които той и неговото семейство не могатъ даже и да вкусятъ, когато малоимотниятъ селянинъ, работейки въ полето, бжде запрашенъ отъ автомобиля на бездѣлника или когато съгледа спокойната почивка на лѣтуващитѣ, нѣща за които той не може и да мисли, или пъкъ, когато дребниятъ чиновникъ среща изъ булевардитѣ на голѣмия градъ охранени и добре облечени хора да влизатъ и излизатъ отъ ресторанти, театри и увеселителни заведения, за които той само е чувалъ, тогава и работника и селянина и дребния чиновникъ и всѣки другъ, който е въ тѣхното положение не е доволенъ отъ живота и отъ обществения редъ. Тѣ знаятъ, тѣ виждатъ, че тѣзи блага и радости, които живота е създалъ, сж непостижими за тѣхъ. Тѣ нѣматъ възможность да се ползватъ отъ тѣхъ, защото надницата на работника едва стига за насъщния хлѣбъ, добива на малоимотния селянинъ едва дава по парче мисиреникъ за децата му, а заплатата на дребния чиновникъ едва може да оталожи глада му съ най-скромна храна. И тѣ проклинатъ своята сждба. Тѣ стискатъ юмруци и казватъ: защо и ние не можеме да имаме поне частъ отъ тѣзи радости, на които другитѣ се наслаждаватъ, защо и ние да не можемъ да вкусимъ отъ благата на живота? Защо ни е този „черенъ“ трудъ, който не може дори дв ни изхрани? Не работимъ ли и ние, не даваме ли всичко каквото можемъ да дадемъ и каквото силитѣ ни позволяватъ? Какво сме сгрѣшили, какво престѣпление сме извършили, та не можемъ да вкусимъ поне отъ малко отъ това, което човѣчеството и неговитѣ гении сж дали на свѣта? Защо и ние да не сме сигурни за утрешния день, защо да нѣмаме почивка, защо децата ни да нѣматъ топла храна и дрехи, защо и тѣ да не видятъ театръ и забава? Защо?

А когато този, който съ дни наредъ е предлагалъ своя трудъ и своитѣ сили за работа и не е могълъ да изкара и парче хлѣбъ за своитѣ деца, та ги вижда гладни, голи, и изпѣдени вече отъ полусъборената барака, която сж обитавали, когато селянина е изялъ и последната шепа брашно следъ лоша реколта и тегли къмъ пазаря последния си волъ, когато уволнениятъ чиновникъ или интеллигентниятъ безра-

ботенъ вижда настъпването на глада, тогава вече нѣма въпроси, нѣма „защо?“ — Тогава кръвта нахлува въ главата, а въ душата кипи умраза и къмъ свѣтъ и къмъ култура, къмъ всичко. Тогава и най-студеното сърдце и най-охолниятъ вижда, че нѣщо голѣмо и страшно кипи, че нѣщо иде, че съществува единъ голѣмъ въпросъ, една голѣма неправда.

Ето този въпросъ, тази голѣма неправда е социалниятъ въпросъ. Това е въпросътъ за социална правда, който никой не може и не трѣбва да отине.

Въпросътъ за социалната правда не съществува нито отъ вѣра, нито пъкъ е изникналъ за пръвъ пътъ въ нашето време. Той съпровожда историята на човѣчеството и въ различни форми и прояви, го виждаме въ всички епохи. Робството въ древността, крепостничеството и феодализмътъ въ срѣднитѣ вѣкове и „пролетаризираниятѣ“ наемници, умствени или физически работници на нашето време, не сж нищо друго, освенъ изразъ на състояния при които, макаръ и по различни причини и по различни начини, частъ отъ гражданитѣ на единъ народъ не само, че не се ползватъ отъ богатата и радоститѣ, които живота и напредъка на човѣшкия умъ сж дали на свѣта, но много често не могатъ изобщо да подържатъ своето съществуване. И макаръ, че съ напредъка на човѣчеството и съ развитието на отдѣлнитѣ народи, социалния въпросъ е търпѣлъ измѣнения, той не е загубвалъ отъ своята острота и не е преставалъ да бжде единъ отъ най-важнитѣ въпроси на всѣка историческа епоха. Робството е било много по-тежко отъ крепостничеството. Положението на работничеството днесъ е въ много отношения по-добро отъ това на крепостничитѣ, но различията въ възможноститѣ за животъ на едни и на други и днесъ съществуватъ, като пропасти въ средъ единъ и сжщъ народъ. И днесъ още има хора, които сж готови да се трудятъ и въпрѣки това умиратъ отъ гладъ или сами посѣгатъ на живота си предъ призрака на глада. Човѣчеството никога не е преставало да се бори за повече социална правда и за по-добъръ общественъ редъ. За тѣхъ сж ставали даже войни и революции. Но този стремежъ и тѣзи борби на човѣчеството сж били много често използвани и изкористявани отъ социални вредители за лични и групови интереси.

Социалниятъ въпросъ на нашето време се характеризира съ следнитѣ особености.

Всички граждани сж равни предъ закона, всички се ползватъ отъ лична свобода, но това равенство и тази свобода не имъ даватъ нищо. По голѣмата частъ отъ човѣчеството днесъ живѣе не само въ нищета и недоволства, но е

лишена и отъ почитта и уважението, което и се следва. Днесъ, който нѣма голѣми доходи и не разполага съ голѣми материални средства е поставенъ зле въ обществото. На него се гледа, като на втора категория-гражданинъ и той отъ мнозина се смѣта като малоцененъ елементъ.

Презъ епохитѣ на робството и феодализмътъ сж били лишени отъ възможность да се ползватъ отъ богатата на живота главно хората на физическия трудъ. Хората на умствения трудъ сж били привилегирани. Въ наше време тази разлика не съществува. Гладуватъ еднакво, както хората на физическия, тъй и тѣзи на умствения трудъ. Безработицата и невъзможността да се ползватъ отъ богатата и радоститѣ на живота, засѣгатъ еднакво и физическитѣ и умственитѣ работници.

Голѣмиятъ напредѣкъ на материалната култура презъ последнитѣ два вѣка, вмѣсто да намали, увеличи различията въ възможноститѣ за животъ на отдѣлнитѣ граждани. Голѣмитѣ постижения на техниката и натрупанитѣ богатства, останала въ повечето случаи чужди на голѣмитѣ маси на народитѣ. Богатата и радоститѣ, които тѣзи богатства създадоха за човѣка, не повишиха съразмѣрно нивото на живота на всички граждани.

Най-характерното и сжщевременно най-лошото за социалния въпросъ на нашата епоха е, че господстващитѣ презъ нея обществени учения замъглиха този въпросъ, дадоха му неправилна насока и по този начинъ попрѣчиха за неговото правилно разрешение. Това сж либерализмътъ и марксизмътъ.

Тѣзи две учения иматъ противоположни схващания за общественото развитие, за неговитѣ насоки и за силитѣ, които го движатъ. И дветѣ смѣтатъ обаче, че свѣтътъ се управлява отъ неумолими закони, които човѣшкитѣ усилия не могатъ да промѣнятъ. Тѣ смѣтатъ, че живота на народитѣ и отношенията, които съществуватъ между хората, както и стопанския животъ, сж предопредѣлени, че сж съдба.

Либерализмътъ смѣта, че залога за успѣхъ и напредѣкъ е само въ пълната свобода на индивида и въ осигуряване на възможността му да прояви своитѣ инициативи. Марксизмътъ пъкъ твърди, че историята е борба на класи, която именно създава нищета за едни и охолство за други. И дветѣ разбириания отричатъ обаче, възможността щото социалния въпросъ да бжде разрешенъ при днешното положение на народитѣ. Тѣ се задоволяватъ само да констатираатъ злинитѣ, а разрешението имъ оставятъ или на бждащето или на съдбата. Привърженицитѣ на либерализмътъ смѣтатъ, че социалнитѣ неправди сж неизбеженъ съжитникъ на

живота и необходимо условие за напредъка. Само когато ужасът от социалните неправди смути крайно някоя съвест и предизвика страх от Бога, тогава се замисля за социалния въпрос и разрешението му се свежда до даване на милостиня. И това се прави не толкова за отстранение на социалните неправди, а за да се манифестира милосърдие или някои да заслужат или да се отчетат предъ Бога. Марксистите свеждат въпроса до победата на една класа над друга. Тази победа те очакват от бъдещето и за постигането ѝ насъскват едни хора срещу други. По такъв начин, вече близо сто години това лъжеучение припява стремежа на народите да създадат социална правда въ своята срѣда и съ умразата и разкола, които всѣва, усилва човѣшките страдания. Така, че и либерализмът и марксизмът не допринасят нищо за уреждане на социалния въпрос на нашето време, а го усилват и задълбочават.

Боязливите опити, било на държавата, било на частната инициатива, да даде правилно разрешение на социалния въпрос и да отстрани неправдите, се сблъскват винаги съ безгрижието на либерализма и съ лъжата на марксизма и падат като капка въ море. Социалният въпрос и днесъ души народите, все тъй страшенъ и грозенъ, както въ миналото.

Кратко очертаните особености на социалния въпрос сочат неговата сжщност.

Преди всичко социалният въпрос не е само „стомашенъ въпросъ“. Той не засѣга само тези, които нѣматъ възможност да подържатъ своя животъ, като се нахранятъ и подслонятъ, които сж гладни голи. Човѣкътъ много отдавна е излѣзъл от първобитното състояние, когато за да живѣе е било необходимо само да се нахрани и да защити телото си от атмосферните и другите външни влияния. От много въкове вече, човѣкътъ, като изключимъ ония негови общества, които сж все още на най-ниското стъпало на развитие, има редъ други нужди, чието задоволяване е сжщо тъй необходимо за неговия животъ, както и нахранването и подслоняването. За това ние виждаме и презъ време на робството и презъ време на феодализма, а най-много днесъ, при тъй голѣмитъ постижения на техниката и културата, нахранени, облечени и подслонени хора, да сж недоволни отъ живота и отъ сжществуващия редъ и виждаме пакъ неправдата да се шири. И то неправда, която не се състои само въ това, че някой умира отъ гладъ или отъ студъ, а и въ

това, че не всички иматъ възможностите, които съ огледъ на епохата, сж необходими за човѣшкия животъ. Презъ време на робството и феодализма, когато поради неразвита техника не е имало голѣми различия въ начина на животъ, недоволствата и неправдата сж били главно отъ липса на свобода и равенство предъ закона. Днесъ когато условията на живота сж се корено промѣнили, само свободата и равенството предъ закона не задоволяватъ вече никого. Днесъ никой не е доволенъ и не може да бжде доволенъ отъ това, че има възможност да подържа своето сжществуване, че нѣма да умре отъ гладъ или отъ студъ, че е формално свободенъ да работи или да не работи или че е равенъ предъ закона. Днесъ всѣки иска и има моралното право да иска да се ползува споредъ положението, което заема, отъ богатата и радостите, които напредъка на човѣшния умъ, на техниката и на културата сж донесли за човѣчеството. Защото никой не може да твърди, че човѣкътъ днесъ живѣе, ако се храни само съ хлѣбъ и вода, ако жилището му е дупка, ако нѣма сапунъ да се омие, ако нѣма риза и връхна дреха, ако работи непрестанно, ако нѣма седмична и годишна почивка, ако не е сигуренъ, че когато пожелае ще намѣри работа, ако нѣма забава и удоволствие и ако изобщо нѣма възможност да се ползува отъ редъ други блага, които сж днесъ присъщи на човѣшкия животъ. И ако днесъ има хора, за които сжществува „стомашенъ въпросъ“, които сж явно гладни и необлечени, това не е социалния въпросъ. Това е позоръгъ на нашето време, отъ който всѣки трѣбва да се срамува. Да искаме само хлѣбъ за всички, е най-малкия доприносъ до социалния въпросъ. Неговото разрешение е всѣки да има възможност да се ползува съответно отъ богатата и радостите на живота. Тамъ кждето тази възможност не сжществува, социалниятъ въпросъ е на лице.

Социалниятъ въпросъ по своята сжщностъ не е и въпросъ на стопанска система. Той не зависи отъ формата на производствата, както твърдятъ мнозина и преди всичко марксистите. Историята ни показва, че презъ различните епохи, които тя познава и които несъмнено сж се различавали по начина на производство, социалния въпросъ е сжществуваъл. Както посочихме вече, той е сжществуваъл и въ древността и въ време на феодализма, той сжществува и въ днешното време при капиталистическия начинъ на производство. И което е важно, при смѣната на една система съ друга, социалниятъ въпросъ не е изчезнаъл, а е продължаваъл да сжществува, макаръ и съ други прояви. Най-добрия примѣръ въ това отношение е това, което става въ Съветска Русия.

Тамъ капитализма вече изчезна. Срѣдствата за производство се взеха отъ лицата, които ги притежаваха и се предадоха на държавата. Тамъ имаме вече нова стопанска система — държавенъ капитализъмъ. И въпрѣки това социалния въпросъ не бѣ разрешенъ. Ето вече двадесетъ години тази страна се гърчи подъ тѣжестъта на преобразования и по признанието на самитѣ комунисти, социалнитѣ неправди не сж отстранени. Въ Русия днесъ живѣятъ човѣшки само държавнитѣ и партийнитѣ функционери, разни комисари, маршали, чекисти и пр. Всичко друго тѣне въ най-страшна нишета и се е отчаяло вече, че отъ тия преобразования ще настъпнѣ нѣкакво подобрене. А напримѣръ въ Германия, където усилията отъ нѣколко години сж насочени не къмъ смѣна на стопанската система, а изключително къмъ организация и отстраняване на неправдитѣ, подобренieto на положението на социално онеправданитѣ е несъмнено.

И не може да бжде друго яче. Стопанскитѣ системи сж въ връзка съ стопанския и материалния напредѣкъ. Тѣ сж явягъ или изчезватъ вследствие на този напредѣкъ. Една или друга стопанска система въ дадена епоха, може да задържи или да тласне стопанското развитие на една страна, но тя не може да разреши социалния въпросъ. Социалниятъ въпросъ е въ зависимостъ, не отъ производството, а отъ разпредѣленieto на богатата. Производството влияе до толкова, до колкото може да даде повече блага за разпредѣление. И докато производството зависи отъ стопанския и материалния напредѣкъ, а следователно и отъ стопанскитѣ системи, разпредѣленieto на богатата зависи отъ организацията. Стопанския и материалния напредѣкъ въ своя стремежъ за развитие не държи смѣтка за неуредицитѣ и неправдитѣ, които създава. Той е увлеченъ самъ отъ себе си. Това виждаме и въ Русия. Новата стопанска система, въведена ужъ въ името на социалната правда, се интересува само отъ това да даде стопански и материаленъ напредѣкъ, а не допринесе нищо за разрешението на социалния въпросъ. Даже го затрудни. Социалния въпросъ следователно не зависи отъ стопанската система. Той е последица отъ липсата на моралъ, на правилно свѣтогледане и на организация.

Социалниятъ въпросъ сжщо така не е и общочовѣшки или интернационаленъ въпросъ. Въ това отношение марксизма всади заблуждения, които струваха скжпо на човѣчеството. Марксиститѣ, като изхождатъ отъ полсжението, че социалния въпросъ е зависимъ само отъ стопанския и материалния напредѣкъ и че стопанствата на различнитѣ страни сж въ връзка и въ зависимостъ едно отъ друго, смѣтатъ че ин-

тереситѣ и сждбата на всички онеправдани въ свѣта сж еднакви и че тѣхното полсжение може да бжде поправено само съ задружнитѣ имъ усилия. Споредъ марксиститѣ, социалния въпросъ не можель да бжде разрешенъ, освенъ чрезъ смѣтката на стопанската система въ всички страни, а усилията на една нация или държава да подобри сама за себе си условията на живота били напраздни.

Това схващане е явно погрѣшно. И цѣлата заблуда, която то съдържа лжсѣа, когато се постави само единъ въпросъ. А той е: защо въ всички страни условията на животъ не сж еднакви? Защо, напримѣръ, английския работникъ живѣе въ несравнено по-добри условия отъ китайския? Защо несъмнено подобреното положение на германския работникъ напримъ, не се отразява на положението на руския? Защо българския селянинъ е така лошо поставенъ, а датския така добре? Възможно ли е това различие между условията за животъ, на онеправданитѣ въ различнитѣ страни, ако марксисткото твърдение за интернационалния характеръ на социалния въпросъ бѣ вѣрно. Явно е, че социалния въпросъ не зависи отъ положението на имачитѣ и нѣмачитѣ въ свѣта. Той зависи отъ благосъстоянието и отъ моралната организация на отдѣлнитѣ нации. Въ свѣта не сжществува борба на класи, както твърдятъ марксиститѣ, а съревнование и борба между нации. И колкото една нация е по напредъ въ своето развитие и си е завоювала по-добро мѣсто всрѣдъ другитѣ, толкова и социалнитѣ неправди всрѣдъ нея сж по-малки и по-слаби. Ако стопанското и държавното положение на една нация е добро, то и социалнитѣ неправди въ нея ще бждатъ по-малко, независимо отъ това, какво е положението на онеправданитѣ въ другитѣ нации. Това ни показватъ фактитѣ и живота. Тѣ ясно сочатъ, че социалния въпросъ не е интернационаленъ, а е националенъ въпросъ. Неговото разрешение трѣбва да се търси не въ празнитѣ формули на интернационалната дейностъ, а въ усилията на всѣка отдѣлна нация. Международната стопанска зависимостъ и необходимитѣ международни стопански сътрудничества, както и международнитѣ стѣлкновения и борбитѣ между отдѣлнитѣ нации, влияятъ на социалния въпросъ до толкова, до колкото чрезъ тѣхъ се увеличава или намалява силата и благосъстоянието на отдѣлната нация. Борбата между тѣзи, които притежаватъ срѣдствата за производството и онѣзи, които разполагатъ само съ труда си и участвуватъ само съ своитѣ физически и духовни сили, за която борба марксиститѣ говорятъ толкова много, се явява само въ отдѣлнитѣ нации и като всѣка вътрешна борба създава слабостъ и руши. А щомъ тази борба отслабва и

руши националната и стопанската сила на отделните нации, тя не може да бъде полезна и да допринесе нещо за разрешението на социалния въпрос.

Социалният въпрос най-после, не е въпрос само за морал и справедливост. Последниците от неговите прояви не са само това, че чувството на справедливост и моралните изисквания на този или на онзи или пък на цял народ ще бъдат накърнени. Това е най-елементарната и най-естествената последица от всяка неправда и от всяко страдание. Моралът и справедливостта трябва да лежат в основата на всяка дейност и то при всички положения. Тъ са най-много необходими в обществения живот. Върху това не може да има спор. Големите, страшните последици от социалните неправди са други. Това е вътрешното разложение, което те носят за нацията и държавата, като намаляват тяхната съпротивителна сила. Както се изтъкна, всички, които са лишени от възможността да се ползват от богатата и радостите на живота и не могат да живеят човешки, не са доволни от живота и не само проклинат съдбата си, но са недоволни от обществения ред и от държавата. Тъ не я чувствуват като своя. А като прибавим на това и отношението към тях хора, като към някаква друга категория граждани, както и тяхната душевна потиснатост и изолирането им от културния живот и това, че проявите им на чест, върност, доблест, жертвоготовност, както и другите им добродетели, остават незабелязани и не оценени, виждаме, че техните чувства не могат да бъдат други. От друга страна пък прекалените възможности, които някои имат да се ползват от богатата и радостите на живота без да му дават нещо, правят от тях негодни членове на нацията и вредни за държавата елементи. Тяхното празно прекарване на времето, непрестанните удоволствия, умората от изживявания, тяхната галеност и разглезеност, ги прави високомерни и крайно материалистични. За тях няма чест и доблест, а материални облаги, за тях няма другарство и жертвоготовност, а удоволствие и безделие. Тъ са паразити и тежест за нацията и я отслабват.

Въпреки общото увеличение на богатата, вследствие на техническия напредък, социалната неправда руши духовните устои на държавата, защото прави околните безделиници безразлични към нея, кара онеправданите да я намразят и създава условия, както за марксистическото тъй и за другите рушителства. Така че социалния въпрос не е въпрос за отвличане морал и справедливост, а е въпрос, чието разрешение обуславя духовната и материалната сила на нацията.

Същността на социалния въпрос сочи и начина за неговото разрешение. Щом социалният въпрос е въпрос за възможности за човешки живот и човешки отношения, щом той е последица от неуредиците в стопанския и материалния строеж, щом той е различен и отделен за всяка нация и щом засяга най-много нацията и нейната държава, неговото разрешение не може да се търси другаде, освен в дейността и проявите на самата държава.

Първата, най-важна и безусловна, задача на държавата е да съхрани нацията и да изрази нейните жизнено стремежи. Поради това държавата е не само властна, но е длъжна да обхване в своята дейност всичко, което напредъка на нацията изисква. Първата опасност, която е застрашавала отделните нации е била опасността от външни нападения. За това първата дейност на държавата, от образуването ѝ и до днес, е била и си остава да пази нацията от външни врагове. Впоследствие за да осигури вътрешния мир, необходимо за запазване целостта и силата на нацията, държавата поела правосъдното дело, защитата на човешката личност и т. н. Тя разширява своята дейност в зависимост от нуждите, които живота сочи за защита на нацията. Например, когато преуспяването на нацията става невъзможно без единна и достъпна просвета, държавата включи в своята дейност и просветното дело.

В наше време най-големия и същевременно най-опасния за всяка нация е социалния въпрос. Той е крайгълния камък на напредъка. Без неговото разрешаване никоя нация не може да се развива и напредва. Неговото съществуване руши нацията, намалява съпротивителната ѝ сила и застрашава тяхното самостоятелно съществуване. За да съхрани нацията, да ѝ осигури напредъка и да изрази нейните стремежи, държавата трябва да поеме уреждането и на социалния въпрос. Той трябва да бъде включен в кръга на нейната дейност. Както се грижи за сигурността на отделната личност, за възстановяването на нейните нарушени права и др. тъй трябва да се грижи и за създаване възможности всякому да работи и да се ползува от богатата и радостите, които живота дава. Защото във случая не се касае до съдбата само на отделната личност или на група граждани, а те касае до съдбата на цялата нация.

Само когато държавата поеме във свои ръце грижата за социална правда, ще могат да се отстранят причините, които засилват и изострят социалния въпрос, ще се уреждат обществените отношения и ще се създадат за всички хора условия за човешки живот. Всичко друго представя

напраздни лутания или умишлени замъглявания на най-важния за нашето време въпросъ.

Но всичко това е въпросъ на пари, възразяват социално успокоенитѣ, малодушнитѣ, заинтересованитѣ и неприцателнитѣ хора. За да може, казватъ тѣ, държавата да развие такава дейность, за да може да създаде условия за сносенъ животъ на всички, тя трѣбва да разполага съ гражданни сръдства. Отъ где ще ги вземе тя?

И това е заблуда. Та няма за да уреди своята външна отбрана, а въ послѣдствие правосъдното, просвѣтното дѣло, и толкова други области на живота, които съставляватъ нейната дейность, държавата нѣмаше нужда отъ пари? Съзнанието за нуждата отъ уреждането на тѣзи въпроси наддѣля прѣчкитѣ и финансовото стопанство на държавата намѣри последователно необходимитѣ средства. Така тя и за новата нужда ще ги намѣри. Въпросътъ за разширяването на дейността на държавата не е въпросъ на пари, а на съзнание и на организация.

Финансовото стопанство на държавата се развива и напредва. То върви съ нуждитѣ на живота и понеже черпи своитѣ сръдства отъ частното стопанство, съзнанието на гражданитѣ за нуждата отъ известна нова дейность на държавата е отъ първостепенно значение. Съзнанието, че нацията е цѣлостъ, която има свой животъ и свои цели и задачи и че индивидътъ не е самоцель, ще трѣбва да се тури край на враждебното отнасяне на гражданитѣ къмъ финансовитѣ изисквания на държавата и къмъ нейната финансова дейность. А това значи, че е нужно вече едно ново и истинско национално съзнание.

Новитѣ нужди, които държавата има, за да задоволява и новата дейность, която тя трѣбва да развие, изискватъ и нови сръдства. А използването на нови сръдства и дейността въ нови области на живота, предполагатъ друга организация, която отъ своя страна изисква ново свѣтогледане, съгласие и дисциплина.

Когато ще има високо национално съзнание, организация и дисциплина, въпросътъ за социалната правда ще бѣде въпросъ само на конкретна дейность.

Каква е тази конкретна дейность и кои сж формиитѣ въ които тя ще се прояви зависи отъ особеноститѣ и отъ положението на всѣка нация. Насъ не ни интересува онова, което другитѣ нации трѣбва да направятъ за да разрешатъ социалния въпросъ всрѣдъ тѣхъ. За българина е важно въ неговото Отечество да цари социална правда. Да нѣма не само гладни и голи българи, но и всички българи да могатъ да

се ползуватъ отъ богатата и радоститѣ на живота. Защото само тогава българската нация ще бѣде здрава и силна и ще следва своето предопредѣление.

Богатствата и възможноститѣ, които дава нашата земя, стоятъ неизползувани, а това е най-главната причина за низкото ни материално равнище.

България е земеделска и то дребно земеделска страна. Затова социалниятъ въпросъ е у насъ преди всичко селскостопански въпросъ.

Чисто българскиятъ капиталъ, макаръ и младъ, е обладанъ отъ свойствения на капитала изобщо-стрежежъ за увеличение и печалба. Този стрежежъ руши старитѣ патриархални форми и изхърля на улицата все повече и повече хора, които се уповаватъ само на своя трудъ. А това увеличава у насъ непрестанно броя на онѣзи българи, които сж въ невъзможность да се ползуватъ отъ богатата и радоститѣ на живота.

Страната ни гъмжи отъ чужденци и инородци, които отъ една страна стѣсняватъ стопанскитѣ възможности на българина, а отъ друга страна дразнятъ и безъ тава наболялата българска душа.

Нехайството на държавата въ миналото, къмъ голѣмитѣ стопански въпроси и негодността на нейнитѣ управления, позволиха да се доразшири стопанското безредие и политическото безсилие. Като резултатъ на това се яви безработица за едни и добруване на спекуланти, демагози и хитри бездѣлници.

Нецелесъобразното данъчно облагане и лошата данъчна организация, държатъ държавата безъ сръдства и ѝ отнематъ възможността да отговаря на много належащи нужди.

Съществуващитѣ въ страната социални закони не се прилагатъ напълно, частната благотворителность е слаба, а организираното отъ държавата обществено подпомагане е явно слабо.

Социалнитѣ неправди рушатъ държавата ни по следния начинъ:

Първо, тѣ даватъ възможность за спекулация и за ограбване стопанскитѣ придобивки на българина. Страната е пълна съ спекуланти и бездѣлници, за които държавата не е ценностъ и които нѣматъ другъ Богъ освенъ парата. Съществуването на онеправдани и гладуващи българи е за тѣхъ желано положение, защото имъ позволява да използватъ бъркотията.

На второ място съществуващите социални несправди, дават възможност на марксистите да ровят държавата. Съ опроверганото от живота дръждиво учение на Маркса, тѣ се мъчат да отклонят масите от тяхното вѣрно чувство за здрава и силна българска държава. Тѣ заблуждават съ необходимостта от класова борба и искат да настроят онеправданите срещу държавата за да я разрушатъ. Като платени орждия на чужди държави и интернационали, тѣ искат да замѣглятъ въпроса, за да раздѣлят българския народъ и да го хвърлят въ вътрешни борби и изстребления, та да го направят по този начинъ плъчка на своите господари.

Партиите и демагозите пъкъ останаха за винаги слѣпи къмъ социалния въпросъ и къмъ нуждите на снаправдените българи. Тѣ управляваха държавата десетки години и въпрѣки, че имаха всичката възможностъ, не направиха нищо за социалната правда въ нашата страна. Увлечени въ котерийностъ и въ безидейни и користни борби, тѣ умишлено оставяха социалния въпросъ извънъ обсега на държавната дейностъ. Тѣ се страхуваха отъ него, защото бѣха негодни да го разрешатъ. Тѣ не можеха да използватъ за държавно строителство съзнанието на българския народъ, та да дадатъ необходимата организация и дисциплина. Тѣ сж най-големите виновници за социалните несправди въ нашата страна.

Всички тѣзи особености на социалния въпросъ въ България сочатъ още по-ясно, че разрешението му зависи единствено отъ състоянието на държавата. Тѣ показватъ, че всѣкакви други теории и умования сж заблуда и губене на време. Тѣ сочатъ и конкретната дейностъ на българската държава въ тази областъ. Естествено е, че тази дейностъ не може да се посочи изчерпателно, първо защото живота постоянно тече и нуждите се менятъ и развиватъ и второ, защото социалниятъ въпросъ и несправдите сж толкова много и тъй многостранни, че едно изброяване на това място е невъзможно. Тукъ ще бждатъ посочени само нѣкои мѣрки, които трѣбва да се взематъ.

Българската държава трѣбва да поеме изцѣло социалниятъ въпросъ. Тукъ не се касае до откриване на една нова дирекция или до нѣкоя друга бюрократична проява. Управлението на държавата трѣбва да има постоянна грижа за онеправданите социално българи. Това трѣбва да бжде не случайна и странична, а основна нейна дейностъ. Да се отдѣлятъ не само трохи отъ държавния бюджетъ, а да се дадатъ необходимите средства за пълното уреждане на въпроса. Българската държава трѣбва да стегне своите финанси и да обезпечи достатъчно средства, необходими за да отговори на

социалните нужди на българската нация и да изтрие за винаги неправдата отъ своята земя. Да се скъса съ бюрократическиятъ похватъ и да се действува съ любовъ и гъвкавостъ, като се използва националното съзнание на българина и се създаде стегната организация и дисциплина при провеждането на всички мѣроприятия.

Държавата трѣбва да премахне и обезвреди всички марксистски, партийни и други демагози, които спекулиратъ съ социалния въпросъ. До като тѣ ровятъ съ своята пропаганда и заблуда, всѣка дейностъ за разрешаване на социалния въпросъ, ще бжде спрѣвана и задържана.

Да се премахне спекулата и бездѣлничеството. За целта да се предвидятъ и приложатъ действително най-строги наказания за всички, които съ подкупъ или по другъ начинъ използватъ стесненото положение на производителя, потребителя или държавата. И което е най-важното, контролътъ на тази дейностъ ще бжде постояненъ и действителенъ. Тукъ е гнездото на корупцията и тукъ тя трѣбва да бжде най-жестоко наказувана. За целта да се организира и общественъ контролъ.

Държавата да следи най-отблизо стопанския животъ на страната, като го организира и направлява. Да насърчава, улеснява и предизвиква личния починъ и истинската кооперативна дейностъ за използване богатствата на българската земя. Защото стопански разцветъ и напредъкъ сж необходимо предусловие за истинска социална правда.

Да се създаде цѣлостенъ планъ за повишение доходите на земледѣлските стопанства и той да се изпълни съ упоритостъ, като се мобилизира амбицията на цѣлия народъ.

Съществуващото социално законодателство да се допълни, като се разшири и за селския трудъ и за труда на умствените работници. И което е важното, тия закони да се прилагатъ съ всичката строгостъ и добросъвестностъ. Държавата трѣбва да налага, щото всѣки който работи да има хигиенични условия, почивка, а трудътъ му да бжде заплатенъ навреме и справедливо.

Държавата да организира кооперативни предприятия, а когато това е невъзможно — държавни, въ които да даде работа на всички, които желаятъ да се трудятъ. Това се отнася не само за безработните отъ градовете, но и за тѣзи отъ селата. По този начинъ да се оползотвори трудътъ на българския селянинъ и въ месеците, когато нѣма полска работа и да му се даде допълнителенъ поминъкъ. Това е особено важно за планинското и горското население. Държавата по

този начинъ трѣбва да изкорени безработицата и гладуването на българи.

Да се подобрятъ жилищнитѣ и здравнитѣ условия, като се осигури и санитарна помощъ въ най-широки граници. При днешното състояние на хигиената и медицината е недопустимо да гинатъ хора отъ липса на слънце, въздухъ и санитарна помощъ.

Общественитѣ осигуровки да се разширятъ, за да се гарантиратъ всички, които се трудятъ за въ случай на злополука, болестъ и старостъ. Никой който се труди, не бива да трѣпне отъ страхъ предъ утрешния день.

Придобивкитѣ на културата да станатъ достъпни за всички. Да се подобрятъ съобщенията на селото съ града и да се улесни културното развитие на самото село, чрезъ пътуващи театри, концерти, сказки, радио и пр. и пр. Въ градоветѣ, постиженията на културата да станатъ достъпни и за материално слабитѣ, чрезъ специални мѣрки.

Държавата трѣбва да поеме и грижата за приятно и полезно използване на свободното време и на ваканционнитѣ дни отъ всички, които нѣматъ възможность да сторятъ сами това. Всѣки, който се труди и допринася за духовното и материалното благосъстояние на нацията, трѣбва да има условия за периодична отмора и трѣбва да има възможность да се радва на природнитѣ красоти на отечеството и на културнитѣ постижения на нацията.

Съ подобни мѣрки държавата ще може да развие дейность, която жизнеспособността и напредѣкъкъ на нацията изискватъ. Така тя ще изтъкне благородството на труда, ще осигури сносенъ животъ и почитъ за всички, които се трудятъ, ще се очисти отъ рушители, ще съчетае труда съ радоститѣ на живота и ще обедини всички свои граждани, около една цель — напредѣка и величието на България.

За да постигне това, българската държава трѣбва да има своя политическа армия отъ дейни и здрави болгари, които съ съзнание, енергия, организация, дисциплина и жертвотовность ще й дадатъ възможность да изпълни своята мисия.

Всѣки трѣбва да знае, че само всрѣдъ силна и единна нация може да има социална правда и трѣбва да се противопоставя на класовата борба и на интегралната дейность като ратува, за да даде сили на българската държава да премахне социалната неправда.